Ще годині о дев'ятій ранку, дарма що маскарад мав розпочатися тільки о сьомій вечора, Юра вже був готовий. Брат охоче відступив Юрі свою форму на один вечір: він уже вчився в гімназії другий рік і на маскараді радніше волів красуватися в одежі іспанського пірата, з пістолем-монтекристо за поясом і червоною хустинкою на маківці — кап-у-кап капітан Вельзевул з роману Луї Жаколіо. Юра підійшов до великого люстра у передпокої і, завмираючи серцем, заплющився. Він не міг повірити, що зараз він побачить там себе — не в осточортілій синій матросці з золотими якірцями на плечах, не в ганебних коротеньких штанцях з резинками над коліньми, не в остогидлих довгих панчохах, не в ідіотських черевичках на баб'ячих ґудзиках,— о, набридлі дитячі шати, будь вони прокляті, аж хочеться тупнути ногою! Нишком Юра розплющив одне око — ліве, не таке косе...

Просто перед Юрою, в рамі багетного золота, немов на портреті, або ж просто на порозі сусідньої кімнати — стояв чудовий гімназист: шинель мало не до підлоги, дванадцять ґудзиків, як дванадцять карбованців, синій кашкет і дві пальмові гілочки на гербі... Щось надзвичайно знайоме, бачене було в рисах обличчя цього незнайомого, вперше баченого бравого гімназиста. Юра розплющив і праве око. Справді — вуха лапаті, праве око косе, ліве також, верхні зуби стирчать уперед — нема сумніву, то саме він, Юра, і є, ніхто інший. І наплювать! У прекрасній гімназичній шинелі ці дефекти не мають ніякого значення. Юра знахабнів і скинув кашкета. І не за козирок, як належить вклонятися на вулиці педагогам, а затуливши долонею герб і утиснувши пальці в криса попереду — як-то вклоняються гімназисти-старшокласники, коли стрінуть знайому гімназистку і їх ніхто не бачить... Під кашкетом сторч, скуйовджено і без пуття вихрилося препаскудне руде волосся. Юра зітхнув і надів кашкет...

Рівно о сьомій, пітний, розімлілий, ледве тримаючись на ногах,— бо шинелі він так і не погодився скинути протягом цілого дня — Юра рушив за сестрою і старшим братом до гімназичного під'їзду. Ноги ледве пересувалися, дихалося важко, голова падала на груди, засинаючи сама

по собі — окремо від Юри і проти його волі. Поруч з невеличким нещасним гімназистиком гордовито виступав капітан Вельзевул і пишно випливала іспанська королева. Всі троє були в масках. Вони йшли на бал-маскарад. Юрі гірко скімлило в грудях — без маски він не мав права вдягти гімназичну уніформу! Ніхто й не знатиме, що цей бравий гімназист під маскою — це Юра, він. Без маски Юра буде гімназистом ще ген-ген коли! Може, аж місяців через три!

Але тут нещасний гімназист, капітан Вельзевул та іспанська королева ввійшли в гімназичний двір. До широкого гімназичного ганку поперед них ішли: офіцер років тринадцяти, двоє індійців з перами за вухом і томагавками в руках, Дід Мороз з білою бородою, тореадор, гаучос і дві циганки з чорними косами. Юрі враз голова переболіла, плечі випросталися і висох піт — він здоровий і свіжий, яким був о пів на дев'яту вранці, ще до того, як почав одягати маску. Таж на світі було прекрасно жити, і це ж зараз маленький Юра мав причаститися до найкращих розкошів людського життя!

Протовпитися до гімназичного вестибюля було майже неможливо. Зразу ж за дверима, між вішалок для шинелей та скринею для калош, стояв густий, непролазний натовп. Трубадури, пейзани, рицарі, різні звірі, птахи, квіти і комахи. Натовп стояв тісно, плече в плече,— ні просунутися, ні продихнути. В чому річ? Адже в гардеробній доводилося затримуватися рівно на дві хвилини, щоб скинути пальто і калоші, а тоді зразу ж бігти сходами нагору. Гімназистик Юра, капітан Вельзевул і королева іспанська, нарешті, просунулися між жокеєм, білим ведмедем та червоною трояндою. Юра зразу ж вискочив на першу скриньку для калош. Тепер йому принаймні було зовсім видно навкруги. Господи! Що довкола коїлося! Французький солдат стояв поруч з руською бояринею, осел з довжелезними вухами, якими він пряв без упину, стояв зразу ж за Дон-Кіхотом з мідним тазиком на голові, Санчо Панса тримався за його руку. А он осторонь, так само, як і Юра, на скриньці для калош височів не то чоловік, не то годинник — людина-будильник — і секундна стрілка на ньому весь час оберталася і деренчала. Юра заляскав у долоні і навіть заверещав від щастя. А от там, дивіться — соняшник, матрос,

мідний самовар, пивна пляшка, Лев Толстой і молодий Гриньов з "Капітанської дочки" Олександра Сергійовича Пушкіна... Гімназист серед усіх тих присутніх був тільки один — Юра. Замаскуватись в гімназії на гімназичному балі гімназистом — це було зразу ж оцінено Юриними сусідами: дама в кринолiні його поцілувала, вовк похлопав його по плечі, статурна мальва сунула в руку шоколадну цукерку. Юра починав уже почувати себе найпершим героєм.

Втім, тут, у вестибюлі, серед натовпу карнавальних масок щось таке відбувалося, щось незрозуміле і чудне, чого зразу Юра навіть не вмів і помітити. Тієї ж секунди, як він почав був щось там таке примічати, події почали траплятися одна по одній і без того, щоб до них особливо придивлятися. Насамперед з усіх боків і всі зразу раптом почали вигукувати: "Тихо ж, тихо, слухайте, господа!" — і тоді Юра побачив, що з-за залізної круглої грубки висунувся матрос у безкозирці набакир і, притримуючи правою рукою маску на лиці, лівою розмахував, вимагаючи до себе уваги і загальної тиші. Всі так охоче почали гукати "тихо ж, тихо" — Юра сам верещав, що було сил,— що минув досить довгий час, поки сяку-таку тишу пощастило встановити.

— Господа! — гукнув матрос, притримуючи маску рукою, щоб вона не зірвалася з щелепів.— Господа! Ми не підемо сьогодні на цей ганебний бал-маскарад! Нехай педагоги і педелі самі на ньому веселяться, якщо це їм лежить до серця!..

На цьому зчинився такий ґвалт, що матрос не міг вже говорити далі і знову зник за залізною грубкою. Юра гукав і верещав голосніше від усіх. Як не підемо? Ну, це вже дудки! Він одягся гімназистом, він вже майже гімназист, потім будуть видавати торбинки з яблуками і пряниками і — не йти! Побити зараз же треба цього противного матроса!

Але в цей час на площадці сходів згори з'явився сам директор гімназії, Іванов, з довгою розчесаною на два бакени білою бородою. Пейзани, ведмеді, квіти, гаучоси і наяди згадали, що вони гімназистки і гімназисти, і зразу ж замовкли.

— Що тут трапилося, господа? — запитав директор гімназії, широко сплеснувши руками.

Тоді раптом з вішалки, що була просто над Юрою, розітнувся різкий, підвищений і схвильований голос. То кричав гаучос, підтягтися за гаки вішалки на руках і витягти шию наперед, щоб його всі почули:

— Росія захлинається в крові, а ви влаштовуєте щотижня бали і маскаради, щоб відтягти нашу увагу від політичних подій. Це підло!

— Ви хочете нас покалічити, поки ми ще молоді! — перебиваючи гаучоса, зарепетував поруч білий ведмідь.

— Шмідта убили! — раптом вискочив знову з-за грубки матрос.

— Матюшенка убили! — скрикнула червона троянда.

— Шибениці! Погроми! Козаки! — заверещав знову гаучос.

Юра заплющив очі. Погром, шибениця — це він знав. Вигорілий Стародуб, сивий морозяний ранок і високі стовбури базарної гойдалки. П'ять туго напнутих мотузок і п'ять мертвих тіл мотузярів-страйкарів... Він мерщій розплющив очі — зараз він кричатиме теж. Він не хоче! Він же не знав...

— Ми все це знаємо! — враз закричали матрос, білий ведмідь і червона троянда.

— Царська Росія — це й є мерзенний маскарад! — закричав хтось, кого не було видно.—Геть всякі маскаради і маски!

— Господа! — зойкнув директор.— Я вимагаю припинити і...

Фффффф! — з тихим шелестом шурхнула вгору пака маленьких білих папірців і зразу ж розсипалася, немов пластовинням снігу. Білі паперові квадратики, завбільшки з сторінку словничків, попливли, посипались, війнули в повітрі на голови і на плечі юрбі.

— Товариші! — гукнув знову хтось невидимий.— Прочитайте правду і не будьте дітьми!

— Господа! — знову закричав директор, і вже коло нього на площадці було кілька педагогів, між ними й Юрин батько; два сторожі збігали вниз по сходах, і передні маски подалися назад, бо, очевидно, їх мали зараз хапати руками. Бенц! — щось брязнуло в кутку за залізною грубою. Тієї ж секунди враз засмерділо так страшно і нестерпно, що всі застогнали, і натовп забився, затоптався, завирував.

— Обструкція! — кричав хтось.— Бомба з смородом! Тікайте по домах! Геть маскаради! Не замазуйте нам очей! Ми протестуєм!

З криком, галасом і сміхом всі товпилися швидше геть. На порозі зчинився вереск — когось придавили. Хтось розбив вікно, війнуло вітром — сморід зразу поменшав — ціла лавина кинулася плигати через вікно.

Два сторожі топталися ззаду, хапали за спини, за коміри, за штани — їх били по руках, кусали пальці і видиралися.

В актовому залі на другому поверсі, серед вінків живих квітів по стінах, серед гірлянд триколірних прапорців та барвистих китайських ліхтариків, під портретом государя-імператора Ніколая II куняв самотній тапер, запрошений для танців з "Дома призрения слепых, глухих и немых". Йому було нудно самому і без діла. Одним пальцем він награвав стиха нову варіацію польки-кокетки...

Юра був дома перший і вже сидів у мами на колінах. Розповідаючи, він майже непритомнів від захоплення і переживань. Брат із сестрою

топталися довкола, заздро позираючи Юрі в рот, мамі в очі і намагаючись докинути слівце і від себе. Але Юриного голосу, відомого в родині під назвою "ієрихонської труби", вони вдвох перекричати не могли.

Потім прибіг батько. Він не міг дихати, він давився, патлав бороду і розмахував руками.

— Ах, ти вже знаєш! — він був розчарований, що Юра випередив його.— Дайте мені стакан боржому, я більше не можу! Нуте-с... Обормоти! — раптом зареготав він.— Молодці! Го-го-го! Коли в тисяча вісімсот вісімдесят шостому році, в двадцять п'яті роковини смерті Шевченка, ми робили демонстрацію...

Він раптом зірвався і побіг.

— Корнелій! Куди ж ти?

— Я побіг. Там затримали чоловік з двадцять. Ми зараз будемо садити їх в карцер!.. Годин по двадцять на брата закатаємо, остолопам! Го-го-го-го!..

Він хряпнув дверима і побіг.

Потім задеренчав дзвоник з парадного.

На порозі з'явилася ставна жіноча постать і перед нею трійця маленьких.

— Олено Адамівно! Ви дозволите на вогник до вас?

— Пані Бржонковська! — Мати була здивована вкрай. Пані Бржонковська, дружина управителя маєтків графині Браницької, ніколи

не заходила, та й, власне, з батьком і мамою знайома не була. Вона нервувала в колі місцевої аристократії і товариством учителів та інших чиновників гребувала.— Заходьте, заходьте, пані Бржонковська! Це така приємна несподіванка! А оце, значить, ваші малята?

— Броніслав, Зося і Юзек. Ах, у вас тут так мило! Це у вас казенна квартира? Ах, учительство так злиденно проживає... Але ж ви, Олено Адамівно, здається, училися в інституті шляхетних дівчат? Чи так?

— Сідайте! — сказала мама тихо.— Мене взяли до інституту як сироту севастопольського героя... Я зараз зготую чай...

— Ви вже знаєте, ви вже чули, яка мерзота, яка ганьба?! Вони зробили обструкцію! Я нічого не знала, приїхавши, і відіслала коней до дванадцятої. Тепер мені просто нікуди подітися! Я зайшла до вас. Моїм малятам так хотілося покрасуватися на балі! Ах, бідні мої малюки! Броню, Зоею, Юзю! Гдє ти, дзєцко! Ходзь тутай! Ви можете побавитися з учителевими дітьми — я дозволяю...

— У нього на черевику дірка...— сказав найменший, Юзек.

Дірка на черевику в Юри справді була, і мама тяжко почервоніла.

— Ідіть! Ідіть! — кинулась вона.— Справді! Діти, забавте ж ваших гостей! Олег, Маруся, Юрка!

Броніслав, Зося і Юзек були ще в маскарадних костюмах.

Броніслав був у шатах середньовічного рицаря з білим орлом на мідному шоломі і з біло-малиновим шарфом через плече. На ньому була, мов справжня, зіткана з химерного тонкого залізного дроту кольчуга, і він погордливо спирався на довгий блискучий меч. Було йому років тринадцять.

Панна Зося була молодша на два роки. Її зодягнуто точнісінько так, як намальовано Марину Миішек в суворінському виданні повного зібрання творів Пушкіна. На грудях у неї блищали разки намиста з щирих самоцвітів. Найменніий, Юзек, був, може, на рік старший від Юри. Його прибрано в національний польський шляхтицький костюмчик: конфедератка, кунтуш, рукави, сколоті на спині. Крім того, він мав маленькі чобітки з манюсінькими срібними острогами, а при боці маленьку справжню шабельку, виложену сріблом і поцяцьковану різними коштовностями. Юрі заскімлило під серцем люттю і образою — він тяжко заздрив на меч і шабельку.

— Які у вас паршиві покої! — перша порушила ніяковість, що запанувала між не знайомими ще дітьми, коли вони зосталися в кімнаті самі, панна Зося і закопилила губку.— І нема красивих меблів. А на підлозі треба, щоб лежали килими і хутра... У вас є ляльки? — поцікавилася вона в Юриної сестри.— Ні? Хіба ви будете суфражисткою? [1] В окулярах і синіх панчохах?

Броніслав у гімназії був старший від Юриного брата на два класи і тому вважав за нижче від себе помічати його присутність в кімнаті. Він всадив вістря меча в щілину між дошками у підлозі, розкопирсав її і, ні до кого не звертаючись, процідив крізь зуби:

— Котрий з кишаків побіжить до батька в кабінет і принесе мені сигару? Мені щось скортіло запалити, я перехвилювався. Що? У вашого батька нема сигар? Мій татко палить тільки гавани, по десять карбованців одна. Він скурює на день штук двадцять і ще, крім того, всіх, хто до нього приходить, частує. А англійських люльок у вашого батька теж нема?! Ні, простих цигарок я не палитиму. Вони ж, мабуть, з дешевого тютюну?..

— Хочеш,— запитав Юра в Юзека,— ми підемо на кухню, там наша кицька привела шестеро котенят? Такі манюні-манюні, і тільки вчора почали бачити!

— На кухні хлопи,— пропищав Юзек і напиндючився.— До хлопів не годиться ходити.

— Чому?

— Бо не годиться.

Юра не зрозумів. Помовчали.

— А навесні я все одно втечу у пампаси,— заявив тоді Юра.— Ти знаєш слюсаревого Казимирку? В нього є справжній череп самого Кочубея.

— Кочубей також був хлоп.

— Він був полковник і великий поміщик. Пушкін каже, що "его луга необозримы, там табуны его коней пасутся вольны, нехранимы".

— Все одно, татко казав, що він з хлопів. А хто такий Пушкін?

— Письменник.

— Хлоп?

— Не знаю... Олександр Сергійович. А що таке хлоп?

— Мужик.

Помовчали.

— Навесні,— запищав Юзек,— я поступлю до гімназії. Ага!

— Я теж,— хотів був вихопитися Юра, але враз спохватився. Йому раптом зовсім перехотілося вступати до гімназії. Він заздро подивився на Юзекову шабельку.— Гімназисти,— сказав він,— ябедники. Вони, як піймають когось з наших, з Заріччя, зразу ж і б'ють. Паничі! Мамині мазунчики! Карандаші!

— А коли я кінчу гімназію...— запищав був ще Юзек, але Юра його зразу ж перебив.

— Вони ябедники! Вони виказують на своїх! І їх не беруть у солдати!..

— Але я поступлю до польської гімназії! — погордливо закричав Юзек.— Вона відкривається тут з весни. Там будуть самі шляхтичі!

— Дурак! — схватився Юра і раптом обома руками ухопився за Юзекову шабельку.

— Віддай! — сіпнувся Юзек убік.

Ремінець зараз же урвався, і шабелька опинилася в Юриних руках.

— Віддай! — зарепетував Юзек і затупотів ногами.— Віддай! Вуличний хлопчисько! Хлоп!

— Бий! — залементував і Юра. Шабля змахнулася вгору і впала вниз. З усієї сили Юра потяг піхвами Юзека по спині.— Бий гімназистів!

— Гвалт! Он мнє бієт!

Але шабля була зовсім не замашна. Юра кинув її геть і загилив Юзека кулаком у вухо. З скаженим зойком Юзек простягся по підлозі. Тоді Юра затопив йому ще в потилицю. Потім копнув ногою під бік. І аж

тоді кинувся щодуху навтікача. Мама, пані Бржонковська, Броніслав, Зося, Олег і Маруся вже бігли до кімнати з усіх боків. Юзек лежав на спині і, пацаючи ногами, верещав на цілий світ.

Тікати треба було навсправжки і ховатися так, щоб ніхто не знайшов. Таке місце в Юри було. Він вибіг до коридора, проскочив у сінці біля кухні і мерщій чкурнув по сходах на другий поверх. То були чорні сходи до гімназичного пансіону. Але чорний хід був замкнений і не відкривався майже ніколи. Ключа від нього мав батько і користався інколи, коли, бувало, пансіонери здіймали раптом шарварок над головою і треба було їх несподівано накрити і посадити у карцер. Ще мав від дверей ключа пансіонський сторож Іван — у нього тут на площадці переховувалися лампові стекла, ганчірки, щітки, а також пляшки з горілкою і оселедці в газеті.

Юра забіг на площадку і заховався в найдальший закуток. Було темно, пахло гасом, пилом і оселедцями. Знизу, з коридора, чулися схвильовані голоси. Пані Бржонковська хвилювалася, Юзек хлипав, мама кликала Юру. Серце Юри покотилося, як чуже. Так йому й треба, противному Юзеку — але все ж таки було здорово страшно. Що ж тепер мало бути?.. Мама, окликаючи Юру, пройшла до кухні.

— Юрка! — гукала мама.— Де ти, паршивий хлопчисько! Іди зараз же сюди!

Юра зовсім затиснувся між бідонами з гасом. Нафтовим духом било в ніс і боляче різало краєм бідона під ребра. Мама пройшла з кухні назад. І раптом спинилася під площадкою. Юрине серце зовсім перестало існувати.

— Юрок! — сказала мама зовсім тихо, немовби не хотіла, щоб її хтось почув, або немовби їй було відомо, де знаходиться Юра.— Юрок, вилазь, милий! Вони, бог дасть, зараз підуть!

Мама помовчала якийсь час, немов прислухаючись, і пройшла.

Юра заплакав тихо і гірко. Йому було дуже жалко маму і себе. Що ж тепер буде? Ця чортова управителька ще може наробити мамі якоїсь капості. А що, коли вона покличе поліцію? Злість вирувала в Юриних грудях. Проклятий Юзька, задавака! Йому, бачите, діло до Юриної дірки. Аж мама почервоніла! Бідна мама... А — Бронька і Зоська? Сигари по десять карбованців, двадцять штук, і всіх гостей частувати! Ляльки їй, бачите, не вистачає! Паничі! Мазунчики! Дураки! Юра ще їм покаже! Нехай начуваються! "Дірка на черевику!.."

Лють кублилася Юрі в грудях, і всидіти на місці було несила.

Юра виповз з-поза бідонів і тихо поплазував по сходах униз. У кухні на столі стояла мамина робоча корзиночка — гачки до в'язання, наперсток, нитки, голки і ножиці. Юра взяв ножиці. Тоді тихо, навшпиньках, крадькома посунувся до передпокою.

І в передпокої, і в коридорі було тихо. Голоси приглушено гули аж з їдальні. У смерку Юра намацав вішалку. От і пальто. Довге — Броньчине, коротенька кофточка з буфами — Зосьчина. Ага, от і Юзекова бекешка. Ножиці тихо схлипнули і застогнали. Нехай знає дірку на черевику, задавака! Гімназист! Одну секунду Юра завагався. Тоді клацнув ножицями кілька разів і пообрізав і пані Бржонковській на шубці ґудзики. Нехай не приходить, мармиза! Учительство, бачите, злиденно проживає. Шубку варто було б суціль покремсати!..

Раптом голоси з їдальні ударили в передпокій дзвінко і гучно — то відчинили двері до коридора. Ножиці брязнули долі, і Юру здуло, мов вітром попіл. За півхвилини він був уже знову за бідонами, на площадці нагорі. Голоси прямували по коридору у передпокій. Ага, значить, Бржонковські вже йдуть! Не дочекалися й свого фаетона, щоб він вам по дорозі обломився! Постривайте, постривайте, не таке ще вам буде! Он Юра як покличе усіх своїх — як гукне Сьомку, Ваську, Казимирку,

Васютку, Федька — вони їм ще пустять червоного півня. Того, що гуляє по губернії. Сатрапи!

Юрі чути, як мама тихо і лагідно все ще перепрошує за нього. Але що це? Що це гуде? Таж то батьків голос. Він вже повернувся з гімназії! Він гуде, бубонить, хвилюється. О, він перепрошує теж! Юрине серце млосно стискається. Що він наробив! Що він наробив! Таж зараз...

Страшні зойки розтинаються раптом з передпокою. Юра тулиться ще далі у куток і прикривається зверху Івановими гасовими ганчірками. Зойки щосекунди зростають. От Юзекова бекешка, от Зосьчина кофта, от Броньчине пальто. І пані Бржонковської гудзики... Здається, лементує цілий дім, цілий двір, ціле місто... Цілий світ! Юзька реве, Зоська верещить, пані Бржонковська сокоче, немов курка після яйця. А мама? Бідна мама, вона так гірко плаче. Батьків голос гримить залпами, і так страшно, що можна од страху вмерти.

— ...віддам у свинопаси! — стріляє він зразу з усіх дванадцяти гармат.

Да, да!..— чути Юрі, як схлипує мама.

Сльози заливають Юрі лице, тужурку і навіть штани. Юра ж нікому не потрібний. Нікому! І нікого в нього ж нема. Батько і мама проженуть. Казимирка, Сьомка і хлопці його прогнали. Бо він учителівський, а вони вуличні. Цих проклятих панків Юрі ніколи не треба — він ще їм допече! І він буде собі сам... Нехай! Нікого йому не потрібно. Все життя буде собі сам... Або вмре... От візьме зараз і вмре. Хай ховають! Хай плачуть. Тоді побиватимуться, що були з ним несправедливі, та буде вже пізно. Нехай! Юра лежатиме собі у трупі, і довкола буде рясно-рясно квітів. І бузок, і троянди, і айстри. Всі плакатимуть, а він лежатиме собі... лежатиме собі... собі... мертвий...

Ні, вмирати, звісно, не було потреби. Так хотілося ще пожити. Юра просто одягнеться зараз і втече з дому назовсім. І житиме собі один. Як Робінзон. На невідомому острові. У Великому або, ще краще, в Тихому океані. Він збудує собі з уламків корабля ранчо, ні — гасієнду, пі — бунгало, ні — просто вігвам, і житиме сам, навіть без П'ятниці.

Як добре було б бути Робінзоном!

На цьому Юра мало не засинає. Та голова, впавши на груди, немов підхоплюється сама. Юру збуджує раптова тиша. Двері за Бржонковськими хряпнули. Мама з батьком повернулися до їдальні. У передпокої і коридорі запала тиша і пітьма. Що ж його тепер робити? Юра зводиться і визирає з-за своїх барикад. Все спокійно і гаразд. Тільки страшно смердить гасом. Юра випростовується і стає перед вікном. Господи! Таж він весь, чисто весь залився гасом! Прокляті бідони течуть. Новий братів гімназичний костюм, позичений Юрі на маскарад! Юрі аж стає страшно. Значить, і костюм зіпсовано теж? Може, спробувати вимити спиртом?

Власне — горілкою?

Юра схоплюється і з-за другої зимової рами дістає Іванову пляшку з горілкою.

Ні, то ж треба бензином, а не спиртом.

Юра сідає на горішньому східці і кладе голову між долоні. Що ж його робити? Юзека побито, пальто порізано, і братів костюмчик зіпсовано... Так, так, все це так і було. І повернути так, щоб цього не було, вже неможливо. Це вже трапилося. Це непоправне. Непоправне!

Сльози знову лоскочуть Юру по щоках. Яке горе! Яка безвихідь! Що ж його робити?

[1] Суфражистки — учасниці жіночого руху в Англії і Америці, які вимагали рівноправності жінок.